

Tomme lommer og grønne løfter

Tekster om politikk og økonomi



Angrepene på lønn og velferd
foregår både åpent og kamuflert.
Det handler om rå klassekamp.

Forlaget *Revolusjon*

Innhold

[Om denne boka](#)

Samfunnslønn og kapitalistiske utopier

[Motkraft til kapitalismen?](#)

[Utopiske sosialister](#)

[Oppskrift for individualisering](#)

[Vekk med alle sosiale ytelser](#)

[Borgerlig rett betyr ulikhet](#)

[Sosialistisk samfunnslønn?](#)

«Forenklet» momsrøveri

[Kriseskatten som ble permanent](#)

[Et system for svindel og skattekreditt](#)

«Grønne» visjoner for lønnsnedslag

[Avskaff lønnsarbeid](#)

[Økogrønn emballasje](#)

Forbudt å la Oljefondet investere i Norge

Nasjonens ransmenn og kremmere

[«Nei til salg av Norge»](#)

[Garasjesalg av nasjonale verdier](#)

[I Norge som i Hellas](#)

[Nytt ran av allmenningen](#)

[Velferden på kjøpet](#)

[Nasjonens femtekolonne](#)

[Misbruker flagget](#)

Falske forhåpninger om økonomisk demokrati

Det svenske forbildet

Dansk medeierskap

Rødt vil ha høyproduktiv kapitalisme

Arbeideraksjekapital

Fra sosialisering til dividende

Bitcoin og kryptovaluta

Pengenes funksjon

Digitale gullgravere

Et boblende energisluk

Nervøsitet og børsrus

Digitale luftpenger

Når pengene blir overflødige

En kapitalisme «uten eiere»?

Kryptovalutaens sjølmotsigelse

Venezuela eksperimenterer med Petro

Rubel i eteren

Den som tror at pirater vil dele byttet, ender gjerne opp som haimat

Et digitalt kollektivbruk

Kapitalistisk «motkultur»

Kampen om ungdommen

Det småborgerlige frihetsbedraget

Myten om Uber og Airbnb

En milliardvirksomhet

Jobber som forsvinner

Robotjournalistikk

Arbeiderklassens svar

Teknologisk revolusjon og samfunnsrevolusjon

Produktiviteten som ikke kom

Vilkårene for sosialismen

Bryt kapitalens stengsler

Kredittvesenet setter fremmedgjøringa på spissen

Tro og kredittverdighet

Teser om sosialismens økonomiske grunnlag og om sosialismen som overgangssamfunn

Andre utgivelser

Om denne boka

Lønna, velferden og framtida vår er under angrep. Visse sider ved denne offensiven er overtydelige; som at reallønna har falt for den dårligst betalte tredjedelen siden 2013 eller at pensjonen din krymper år for år. Men klassekampen som de rike fører mot resten av oss ytrer seg også på mange andre og mer subtile måter.

Det strømmer på med forslag og såkalte nye tanker om borgerlønn, medeierskap, individuell pensjonssparing, «grønne» skatte- og avgiftsøkninger... Slett ikke alle kommer fra NHO og høyresida, mange blir kjørt fram av fagtopper i LO, av deler av miljøbevegelsen og av partier som sier seg å tilhøre venstresida.

Er dette gode forslag for arbeidsfolk, eller det motsatte?

Denne artikkelsamlinga retter kritisk søkelys mot flere av disse framstøtene. Et par artikler er nye, andre er tidligere publisert i tidsskriftet Revolusjon.

Februar 2020.

Samfunnslønn og kapitalistiske utopier

Når noe er for godt til å være sant, så er det sjelden sant. Samfunnslønn, også kalt borgerlønn, er ingen «gratis lunsj».

Debatten om samfunnslønn, eller borgerlønn, har blusset opp igjen. Det høres besnærende ut med en universell rettighet i form av et fast minstebeløp som alle får til å dekke sitt livsopphold. Eller er det snarere et grep for å avvikle sosiale velferdsytelser helt og holdent?

«Med borgerlønn vil ikke arbeidsledighet på samme måte være et problem, og stigmaet forbundet med å være utenfor arbeidslivet faller bort. Man får økonomisk frihet, en reell frihet til å velge hva man vil gjøre med tiden og livet sitt», argumenterer Anja Askeland på nettstedet Radikal Portal.

Borgerlønn skal dermed i teorien vitalisere folk og utløse samfunnsengasjement.

Under kapitalismen er arbeidsløshet alltid en følgesvenn. I den kapitalistiske økonomiske syklus med oppsving, overproduksjon, krise og depresjon er arbeidsløshet en nødvendighet. Den ujamne økonomiske utviklinga mellom bransjer og kapitalens allmenne krise gjør arbeidsløsheten til en stadig mer permanent faktor.

For kapitalen er det en positiv nødvendighet med en permanent hær av arbeidsløse som kan hentes inn i produksjonen i oppgangstider og sparkes ut igjen når krisa er et faktum. Denne permanente arbeidsløsheten sørger også for at lønnsnivået stadig presses ned mot og under eksistensminimum.

Men politisk er arbeidsløsheten et problem, fordi arbeiderne trekker den herskende klassens rett til å styre i tvil, når den ikke en gang kan sikre innbyggerne arbeid og inntekt.

Med borgerlønn eller samfunnslønn blir dette problemet «tryllet vekk». Den faktiske arbeidsløsheten består, men den er offisielt ikke-eksisterende fordi arbeid ikke lenger er en del av samfunnskontrakten. Når kapitalen ikke klarer å skaffe folk arbeid, er dette en naturlig utvikling som følge av automatisering som «ingen» har ansvar for.

Motkraft til kapitalismen?

Forslag om å innføre slike ordninger har dukket opp under forskjellig navn som samfunnslønn, garantiinntekt osv., og blir gjerne hentet fram hver gang massefattigdommen blir overtydelig.

Hovedargumentet er at robotisering gjør at jobber forsvinner og at det umulig kan bli arbeid til alle. Dessuten at det visstnok gir helsefordeler og miljøgevinster.

Sånn klarer man også å avspore kampen for 6-timersdagen.

I Norge er det foreninga BIEN (Basic Income European Network) som mest systematisk argumenterer for dette på altruistisk grunnlag. Initiativtakerne kommer i hovedsak fra Miljøpartiet de Grønne.

I både USA, Canada, Sveits og Finland har spørsmålet vært høyt oppe på den politiske agendaen til forskjellige tider. Sveitserne vendte tommelen ned for forslaget i en folkeavstemning i juni 2016. Finland kan bli første land som deler ut samfunnslønn til alle innbyggere. Det finske motstykket til NAV, arbeids- og velferdsetetaten KELA, skal etter planen legge fram forslaget om dette i november.

Utopiske sosialister

Den norske varianten er en tilsynelatende antikapitalistisk utopi: «Borgerlønn kan ses og brukes som en motkraft til markedets dominans i vårt samfunn. Den kan gi menneskene den tiden de trenger – fri fra inntjeningskrav og lønnsomhetskriterier – til å realisere sine egne drømmer og prosjekter.» (www.radikalportal.no)

Ifølge denne utopien kan man nærmest innføre små kommunistiske øyer

innafor kapitalismen hvor menneskene kan realisere sine drømmer. Sånne ideer hadde allerede Henri de Saint-Simon, Charles Fourier, Étienne Cabet og Robert Owen i kapitalismens barndom. Marx kalte dem utopiske sosialister, og skrev i Manifestet:

«De vil forbedre alle samfunnsmedlemmers stilling, også deres som er best situert. Derfor appellerer de stadig til hele samfunnet uten forskjell, ja fortrinnsvis til den herskende klasse. Det skal ikke mer til enn at man forstår deres system, så må man jo anerkjenne det som den best mulige plan for det best mulige samfunn.

De forkaster derfor enhver politisk og særlig enhver revolusjonær aksjon, de vil nå sitt mål på fredelig vei og søker ved hjelp av små eksperimenter, som selvfølgelig slår feil, ved eksempelets makt å bane veien for det nye samfunnsmessige evangelium.»

Marx/Engels: Det kommunistiske partis manifest. Den kritisk-utopiske sosialisme og kommunisme.

Owen og Fourier kan unnskyldes med at de levde i en periode da klassekampen var lite utvikla. Å repetere disse ideene i dag er derimot ikke annet enn et reaksjonært forsøk på å sette klassekampen tilbake og forsinke kampen for å styrte kapitalismen og erobre statsmakta for arbeiderklassen.

Oppskrift for individualisering

Kommunister har alltid kjempet for universelle rettigheter som gratis skoler, helsestell og barnetrygd. Arbeiderklassen har som grunnholdning at det ikke er enkeltindividet, men stat og kommune som har ansvaret for disse rettighetene. Dette er en del av det velferdsmessige sikkerhetsnett under kapitalismen. Men kommunistene har også sagt at alle slike innrømmelser fra kapitalens side er skjøre og midlertidige og vil bli tatt bort når styrkeforholdet mellom klassene gjør det mulig.

Når kampanjer for borgerlønn kommer samtidig som kapitalen har en strategi for å rulle tilbake velferdsordningene, er det grunn til å være på vakt. En såkalt borgerlønn man skal kunne leve av har som innebygd forutsetning at statlige og kommunale velferdstjenester blir «overflødige».

Den borgerlige staten har sjølsagt ikke økonomi – eller vilje – til å oppebære begge deler. – Det er en måte å fordele penger på uten velferdsordninger, som de sier i Alaska.

Men behovet for sånne tjenester vil jo ikke forsvinne. De vil derfor gjenoppstå i regi av privat kapital.

Vekk med alle sosiale ytelser

Borgerlønn er et grep for å avvikle alle sosiale velferdsytelser. Dette er målet til den finske regjeringa som vil erstatte samtlige ytelser med ei samfunnslønn på €800 i måneden (ca. 7500 kroner). Det blir opp til enkeltindividet å bruke sin tilmålte samfunnslønn «fornuftig». Den som holder seg frisk og finner et billig sted å bo, kan kanskje overleve på denne samfunnslønna. Helt til han eller hun blir sjuk. Eller må betale for en barnehageplass. Eller ikke kan forflytte seg fordi kollektivtransporten enten har blitt lagt ned eller er blitt for dyr.

Folk skal i prinsippet få «frihet» til å dyrke sine interesser og være samfunnsengasjerte. Men det vil nødvendigvis bli et individualisert samfunnsengasjement fordi de organiserende kollektivene som arbeidsplassen, fagforeninga osv. blir borte for de som har samfunnslønna som eneste livsgrunnlag. Det vil bli et skott mellom dette sjiktet og de som fortsetter å jobbe ved siden av borgerlønna (de fleste), men som ikke har overskudd til å være «engasjerte samfunnsborgere». Den faktiske arbeiderklassen blir splitta og kollektivet stadig mer pulverisert.

Høyresida er neppe opptatt av å utløse folkelig engasjement og såkalte «motkrefter». De vil avvikle alle former for statlig og kommunalt byråkrati og overlate alt unntatt voldsmakta til det frie, private initiativ. Og la individet (av)blomstre, slik liberalerne i Venstre spesielt er fortalere for. Den nyliberale gurun Milton Friedman (1912–2006) var en av de ivrigste tilhengerne av nettopp borgerlønn eller garantert minsteinntekt. Denne rådgiveren for Reagan, Thatcher m.fl. har siden fått følge av keynesianske økonomer som James Tobin og John Kenneth Galbraith. Allerede president Richard Nixon prøvde å sette Friedmans idéer ut i livet.

Det har vært forsøksprosjekter av denne typen i så ulike samfunn som

Alaska (utbytte fra oljefond), Canada og Namibia. De blir framheva som suksesser som har gitt mindre underernæring og mindre kriminalitet. Det er godt mulig at det har vært positive lokale effekter. Men i disse avgrensa forsøksområdene har neppe eksisterende velferdstjenester blitt helt faset ut. Og hvem vil i siste instans avgjøre hva som er ei «rimelig» samfunnslønn?

Borgerlig rett betyr ulikhet

Det kapitalistiske likhetsbegrepet er i virkelighet ulikhet, eller «borgerlig rett».

Ifølge kapitalistisk logikk er to arbeidere som har samme jobb og får samme lønn helt «like». For kapitalen er det uvesentlig om den ene av dem er enslig mens den andre må forsørge tre unger. Det spiller ingen rolle om den ene har to millioner i boliggjeld, mens den andre har arvet to millioner. Formelt og på papiret er det full likhet.

Denne borgerlige retten vil bli enda mer uttalt med en såkalt samfunnslønn. Den som er ung, frisk og ressurssterk slipper å betale for kostbare helsetjenester. Han vil også kunne finne seg jobb og inntekt som kommer på toppen av borgerlønnen, særlig hvis velstående foreldre har sørget for å betale for en utdanning.

Den sjuke som knapt har utdanning vil være uinteressant på arbeidsmarkedet og må klare seg på sin «garantiinntekt». En inntekt som under kapitalismen «garantert» vil ligge på et absolutt minimum.

Sosialistisk samfunnslønn?

I Norge har forslag om borgerlønn aldri «tatt av», sjøl om Arbeiderpartiet foreslo en borgerlønnsordning i 1971, og partiets arbeidsprogram for perioden 1981-1985 ville ha en utredning. Reiulf Steen mente at den manglende oppslutninga skyldtes nordmenns lutherske arbeidsmoral.

Den nyliberale høyresida finner nå alliansepartnere i spørsmålet blant venstrereformistene og de «grønne». I Norge går MDG og Rødt inn for borgerlønn, det gjør også Venstre. Rød Ungdom fabler til og med om samfunnslønn under sosialismen. Under den «sosialismen» som de

forestiller seg eksisterer det arbeidsløshet og produksjonsforhold som ikke er særlig forskjellig fra i dag!

Sånt bør en kanskje ikke ta alvorlig, men etter hvert som grunnleggende prinsipper for hvordan en sosialistisk stat og planøkonomi fungerer har blitt forvrengt til det absurde, er det nødvendig å friske opp noen elementære sannheter.

I et sosialistisk samfunn (proletariatets diktatur) er alle garantert bolig og arbeid – og dermed lønn. Alle er garantert gratis helsetjenester og utdanning. Lønnsforskjellene skal systematisk innsnevres og skatter avskaffes litt om litt. Arbeidsdagen kortes ned så raskt som overhodet mulig.

Dette betyr samtidig at ingen kan unndra seg arbeid. Alle skal yte etter evne og få etter innsats – sjølsagt med unntak for dem som ikke er fysisk eller psykisk i standtil å arbeide.

Den sosialistiske staten finansierer velferdssektoren gjennom egne fond bygd opp av det samfunnsmessige merproduktet. Å snakke om samfunnslønn gir overhodet ingen mening i et sosialistisk samfunn. Heller ikke under kommunismen, ettersom sjølve lønnsbegrepet da vil ha opphørt å eksistere.

Under kapitalismen gir det derimot mening for dem som vil frita den borgerlige staten for ansvar når det gjelder å sikre folket grunnleggende rettigheter som utdanning, arbeid og helse. Sosiale fellesskap og kollektiver kan demonteres i den individuelle frihetens navn. Og kapitalen får en nesten ubegrenset reservearmé som ikke forstår at den er nettopp dét.

2. oktober 2016.

«Forenklet» momsroveri

Kriseskatten som ble permanent.

Regjeringa planlegger i 2020 å «forenkle» systemet for merverdiavgift (moms) ved å fjerne alle reduserte satser. Forslaget betyr en dramatisk utgiftsøkning og ekstraskatt for vanlige folk.

Et regjeringsoppnevnt utvalg foreslår å fjerne alle fritak og reduserte satser – som på matvarer og kollektivtransport. Om forslaget som er på høring blir vedtatt, innebærer det en dramatisk utgiftsøkning for vanlige folk. I stedet for dagens fire satser på null, 12, 15 og 25 prosent vil utvalget (NOU 2019:11) erstatte alle med én felles sats på 23 prosent.

Moms er en skattetorpedo som rammer vanlige folk, ikke de rike. Mens den ordinære skatten er progressiv og øker med inntekt, rammer indirekte skatter som moms vanlige folk mye hardere enn de som har flust med penger. At den samme matkurven blir hundre kroner dyrere betyr sjølsagt ikke det samme for aleinemora som for børsmekleren.

Momsen tar ingen sosiale hensyn. «Merverdiavgiftens formål er å skaffe staten inntekter», som det står i mandatet utvalget har fått av Finansdepartementet.

I 2019 er merverdiavgiftsinntektene anslått til å utgjøre om lag 310 milliarder kroner. Det er omtrent en femtedel av de samla skatte- og avgiftsinntektene her til lands.

Kriseskatten som ble permanent

Den opprinnelige omsetningsavgiften var en «kriseskatt» som kom i depresjonsåret 1935. Den var beskjedent og skulle være midlertidig. I stedet har avgiften est ut som en ballong og blitt permanent.

Dagens merverdiavgiftssystem ble innført tross kraftige protester i 1970, den gang med en sats på 20 prosent og med mange fritatte områder. Siden

har satsen blitt justert oppover til 25 prosent, også for matvarer. I 2001 inngikk Arbeiderpartiet et forlik med sentrumspartiene om å halvere momsen på matvarer. Få år seinere ble en del av det tapte tatt igjen ved at tjenester som hadde vært fritatt ble sluset inn i momssystemet. Det gjaldt for eksempel kinoer og kollektivtransport.

For å smøre opinionen ble den først satt lavt, til seks prosent. Innføringa ble til og med sukra med at det skulle gi mer og bedre kollektivtransport. Vi kalte det som skjedde i 2004 for Den kollektive momsbløffen. Siden har kollektivmomsen økt til åtte, ti og nå tolv prosent.

Så mye for alle de vakre orda om at folk skal oppfordres til å reise kollektivt! Typisk for alle partiene som messer om «billigere kollektivtransport» er at ingen snakker om å gjeninnføre nullmoms på kollektivtransport. Da ville et månedskort f.eks. i Oslo straks bli 80 kroner billigere!

Momssystemet er et byråkratisk og sinnrikt system som sørger for at det er siste leddet i kjeden som betaler ekstraskatten, samtidig som transaksjonene mellom industri-, finans- og handelskapital slipper. De næringsdrivende kan nemlig motregne utgående moms mot inngående. Dette gir dem i tillegg skattemessig kreditt fordi momsen betales etterskuddsvis, og åpner dessuten for svindel og fiktive fakturaer der private utlegg inngår i næringsvirksomheten.

Et system for svindel og skattekreditt

Forbrukerne har ingen sånne muligheter og sitter igjen med skatteregninga.

På noen områder fins det ennå fritak eller reduserte satser. Det gjelder for eksempel for bøker, tidsskrifter, idrett og kultur. Dessuten har Nord-Norge siden 1969 hatt momsfrigjøring for strøm og elavgift. Det skal vekk. Sånn skjerming vil ikke det offentlige utvalget ledet av tidligere Virke-direktør Vibeke Hammer Madsen ha noe av:

«Reduserte satser og særlig nullsats stimulerer forbruket av de aktuelle varene og tjenestene, og innebærer henholdsvis lettelser og fullstendig fritak fra den forbruksbeskatningen som alminnelig sats ville medført.»

Det må altså bli slutt på at finnmarkingene lar seg «stimulere» til å bruke strøm når gradestokken viser minus 30!

På område etter område konkluderer utvalget med at nullmoms eller reduserte satser «ikke er et målrettet virkemiddel» og foreslår andre kompensasjonsordninger. Det er i stor grad bløff, fordi en rekke av dagens støtteordninger til distrikter, presse osv. allerede er under press både fra regjeringa og fra EØS-avtalens vaktbikkje, ESA.

Mandatet utvalget har fått handler om å få til forenklinger som ikke fører til reduserte inntekter til staten. Staten trenger som kjent nye penger for å føre kriger i utlandet og ruste opp som NATO forlanger. En felles sats på – i denne omgang – 23 prosent betyr trolig enda større skatteinntekter. Plyndringa av folk vil sikkert bli forsøkt kamuflert gjennom nye «skattelettelser» i form av et par hundrelapper i året for vanlige folk og noen millioner til de rikeste.

Den kapitalistiske statsmaskinen finansieres gjennom skattlegging av innbyggerne. En ærligere og mer «sosial» form for skattlegging under kapitalistiske forhold er å fjerne hele momssystemet og kompensere med skatt på inntekt av arbeid, eiendom og formue. Ingenting ville være enn større forenkling enn det. Men det ville gå ut over de rike. Derfor er det en syndig tanke for kapitalismens administratorer og hjelpesmenn å avskaffe de indirekte skattene.

Først under sosialismen er det mulig å avskaffe skattesystemet helt og holdent. Ikke desto mindre er det rett å reise kravet «Vekk med momsen» i fagbevegelsen og blant folk flest. Et absolutt minstekrav er at forslaga om fjerning av fritakene og reduserte satser på mat og transport blir slått tilbake.

24. august 2019.

«Grønne» visjoner for lønnsnedslag

«Har fagbevegelsen mistet sine visjoner?» spør Tone Smith i Fri Fagbevegelse (10. januar 2020).

Spørsmålet er berettiget. Fagbevegelsen har, som Smith skriver, vært tufta på «visjoner for en radikalt annerledes framtid basert på samarbeid og fellesskap».

Det Smith ikke har fått med seg er at denne nye framtida het og heter sosialisme, det vil si et samfunn uten kapitalistisk utbytting. Visjonen fordunnet dessverre fra fagbevegelsen i siste halvdel av forrige århundre.

Avskaff lønnsarbeid

Smith erkjenner riktignok at den rådende samfunnsmodellen fører til rovdrift på natur og mennesker. Hun nevner fremmedgjøring og en rekke sosiale bieffekter.

Løsninga består ifølge henne i å tilfredsstille minimumsbehov og omdefinering av arbeid. I stedet for å løfte de nederst på inntektsstigen, er det på tide at fagbevegelsen gjør det motsatte, er hennes resept.

Systemet som truer vårt eksistensgrunnlag har et navn: Kapitalismen. For fagbevegelsen må det å «tenke nytt om lønnsarbeidets rolle i våre liv» bety å avskaffe lønnsarbeidet, det vil si kjøp og salg av arbeidskrafta som en vare på et kapitalistisk arbeidsmarked. Som igjen betyr at vi må avskaffe et samfunn basert på privat eiendomsrett til produksjonsmidlene.

Sosialismen som mål er dessverre plukket ut av vedtektene til nesten alle LO-forbund, med et hederlig unntak for Norsk Arbeidsmandsforbund (muligens også noen andre) som fremdeles vil «arbeide for et samfunn som bygger på sosialistiske grunnverdier».

Men det er ikke såne visjoner Tone Smith har i tankene når hun oppfordrer fagbevegelsen til å løfte blikket. Nei, hun vil heller ha en

moderne samling i bånd: «Tenk om vi kunne pålegge oss selv – kollektivt – en reduksjon i materiell velstand!»

Økogrønn emballasje

Hva som er visjonært ved å adoptere en tro kopi av det som var arbeidsgivernes krav om kollektive lønnsnedslag for hundre år tilbake, er ikke godt å si. Men lønnsreduksjon for klimaets skyld er sikkert en besnærende vri for NHO rett før årets hovedoppgjør. Tidligere NHO-sjef Jens Ulltveit-Moe ligger allerede i forkant som erklært støttespiller for MDG.

Problemet med dagens fagbevegelse er at den ikke tør løfte blikket ut over kapitalismens knugende rammer. Det er trist.

Enda tristere er «radikale» forsøk på å pakke kapitalens angrep på reallønn og velferd inn i økologigrønn ideologisk emballasje.

Jan R. Steinholt

Først gang publisert på Fri Fagbevegelse 17. januar 2020
(under en annen overskrift).

Forbudt å la Oljefondet investere i Norge

Kapitalens logikk er at statens oljeformue ikke må komme folket til gode. Onsdag 12. juni 2019 lovfesta Stortinget at bruk av Statens pensjonsfond utland (Oljefondet) til investeringer i Norge er *forbudt*.

Fremskrittspartiet, som sitter på finansministerposten, sto bak lovframlegget. Dette er partiet som gikk ut og sa de ville bruke penger fra Oljefondet til å fjerne bomstasjoner!

Finansdepartementet under Frp-leder Siv Jensen fikk nødvendig flertall for denne endringa i Sentralbankloven: Ny § 6 skal lyde: «*Statens pensjonsfond utland skal investeres utenfor Norge og i utenlandsk valuta etter nærmere bestemmelser fastsatt av departementet, jf. § 10.*»

Dette er riktignok en videreføring av etablert praksis. Det nye er at regjeringa følger opp Sentralbankutvalgets innstilling om lovfesting. NHO er sjølsagt enig i at det «skal lovfestes at fondet skal investeres utenfor Norge, og at fondet ikke skal brukes som virkemiddel i utenriks-, nærings-, regional- eller miljøpolitikken» (NHO i sin høringsuttalelse til lovforslaget).

Det norske borgerskapet, som praktisk talt hele den politiske eliten representerer, er et imperialistisk borgerskap. Derfor vil de sørge for at statens oljeinntekter blir brukt til å generere imperialistisk profitt på verdensbørsene, delvis etter amerikansk diktat. Fondet er verdens største statlige enkeltinvestor og gir dermed det norske borgerskapet stor makt.

Kapitalens politikere vil for all del ikke bruke denne formuen til å utvikle landet vårt, blant annet fordi det kan avskaffe arbeidsløsheten og føre til mangel på arbeidskraft – med høyere lønninger og mindre profitt som resultat på sikt.

Kan det bli tydeligere at regjeringa er en fiende av landet og folket?

Fra Revolusjon nr. 55, september 2019.

Nasjonens ransmenn og kremmere

Det er ikke utlendinger, muslimer eller innvandrere som truer våre nasjonale verdier. Det er storkapitalen og dens papegøyer i regjering og storting.

Ikke bare raner kapitalens regjeringer nasjonens og folkets skatter, de selger tjuvgodset videre så sant de kan. For dem dreier «nasjonen» seg om å skape oppslutning om norsk imperialisme og dens jakt på nye profittmarkeder. Men det norske folket og arbeiderklassen har motsatte interesser av den politiske og økonomiske eliten som smisker for folket samtidig som de plyndrer oss til skinnet.

«Nei til salg av Norge»

Aksjonen *Nei til salg av Norge* har gått rett hjem hos vanlige folk, og det er slett ikke bare fordi initiativtakeren er en kjendis fra reklamebransjen.

– Dere har ikke har fått folkets ja til å selge nasjonen bit for bit, sa Ingebrigt Steen Jensen da han lanserte kampanja som har overtatt et gammelt slagord fra EEC/EF-kampen i 1972. Budskapet er retta mot den sittende regjeringa, men det rammer i realiteten også de rødgrønne forgjengerne.

Både regjeringa, NHO og kommentariatet har refleksmessig gått til rasende motangrep og forsøkt å latterliggjøre facebook-aksjonen. Etter å ha oppfattet signalene fra folkedypet, har regjeringa gjort midlertidig retrett når det gjelder noen av sine mest ekstreme nedsalgs- og privatiseringsforslag.

Slagordet «Nei til salg av Norge» var heftig omdiskutert da det blei lansert av deler av motstandsbevegelsen mot EF tidlig på 1970-tallet. Det skjedde etter kraftig intern strid innenfor Arbeiderkomiteen mot EEC og Dyrtyd (AKMED). Det er ingen tvil om at parola hadde nasjonalistiske overtoner der hovedfienden ikke var vårt eget unasjonale borgerskap, men

utenlandsk monopolkapital. Slik sett tilslørte den klassekampen.

I dag treffer parola mye bedre enn tilfellet var på 1970-tallet. Utsalg av statens skoger, fiskeriallmenning, mineralressurser, oppstykkning og delprivatisering av alle former for statlig infrastruktur, kommersialisering av sjukehusdrift og så videre var den gangen helt utenkelig. De få politikerne som kasta fram sånne tanker, som Anders Lange og Carl I. Hagen, var datidas ekstremister som bare blei tatt alvorlig av silkeramp og brune elementer.

Garasjesalg av nasjonale verdier

De siste 25 åra har det pågått ei endeløs privatisering og utsalg av nasjonale ressurser og selskaper. Som oftest har det startet med omgjøring av statsselskapene til helstatlige AS, neste skritt har vært delprivatisering. Statoil, Telenor, Statskog, eiendomsselskapet Entra, samferdselsforetaket Mesta og SAS er noen eksempler der det forberedes ytterligere nedsalg av statens aksjeposter.

Deler av Postens virksomhet er overtatt av private selskaper, og mer vil det bli dersom EU sitt tredje postdirektiv skulle bli innført. Statens interesser i havbruksselskapet Cermaq er avtalt solgt til japanske interesser. Flytoget er lagt ut for salg med et kinesisk selskap som mulig kjøper. Kommunale havner blir forsøkt erstatta med private, som i Oslo. Og så videre.

I Norge som i Hellas

Fortellinga kunne vært fra Hellas eller Spania, der EU, ESB og IMF har tvunget regjeringene til å selge ut statlig og kommunal eiendom en masse for å betale ut kreditorene. Men vi snakker om Norge, et land som ikke har eller har hatt det fjerneste behov for å styrke sine svulmende statsfinanser.

Det er helt enkelt snakk om at kapitalen krever fritt armslag for sine investeringer og oppkjøp, der statsgrenser og nasjonale interesser er irrelevante hindringer som feies til side. Til det har den internasjonale kapitalen laget en rekke institusjoner og avtaler som skal sørge for at

folkenes og nasjonenes interesser blir overtrumfa av «overnasjonale rammeverk», av typen WTO, EU, EØS, TISA osv.

Nytt ran av allmenningen

Den tidlige kapitalismen oppsto på grunnlag av ran av allmenningen. Bønder ble stengt ute fra det som hadde vært felles utmark. Slik foregikk den opprinnelige kapitalakkumulasjonen.

Nå foregår det et nytt ran av allmenningen. Mest ekstrem og synlig har denne prosessen vært i Afrika og i Øst-Europa etter Sovjetunionens oppløsning, men den er i full gang også i Vest-Europa og Norge, der den kapitalistiske staten ikke en gang kan legitimere utsalget med svimlende statsgjeld, budsjettunderskudd eller trusler om nedgradering på det internasjonale kreditt- og obligasjonsmarkedet.

Det nyliberale plyndringstoktet stopper ikke med industri-, eiendoms- og transportselskaper. Også skogen, fiskeressurser og mineralreservene legges ut for salg til privat kapital fra inn- og utland. Styreleder Bernt Stilluf Karlsen i det kommunale Oslo Havn sørger i 2012 gjennom sitt konsulentselskap for at et canadisk gruveselskap har fått leterettigheter for 5 % av hele Norges landareal. Han har selvsagt også vært pådriver for å bygge ei ny privat havn i Oslo.

Den sittende regjeringa vil fortsette nedsalget i Statskog, som for noen år tilbake eide en femtedel av Norges areal, hvorav store deler er statsallmenning. Arbeiderpartiet i opposisjon har funnet det opportunt å motsette seg noen av privatiseringsframstøtene fra H/FrP. De håper nok at velgerne har glemt at det var Arbeiderpartiet og Jens Stoltenberg som satte ekspressfart på privatiseringa av statlig virksomhet på 1990- og 2000-tallet.

Til liten nytte. Arronderingssalget har pågått for fullt siden 2011. I 2020 eier staten bare 14 prosent av grunnen i Norge. I Sverige eier staten dobbelt så mye, og i Tyskland er tallet 52 prosent.

Velferden på kjøpet

De allmenne velferdsordningene er også i ferd med å bli ekspropriert av

finanskapitalen og dens regjeringer. Aksjonen Nei til salg av Norge kunne gjerne tatt med demontering og salg av velferdsordninger og institusjoner som er bygd opp av folkets svette og skattepenger. Pensjonsordningene våre er delvis solgt til forsikringsselskapene allerede. Forskere er forundra over at stortingspartiene i Norge klarte å gjennomføre dramatiske kutt i pensjonene og levealdersjustering uten større protester.

I år trer skattereglene for ny uføretrygd i kraft, noe som blant annet betyr at trygda skattlegges som vanlig inntekt. Det er et nytt regelrett ran av de 300 000 som er kasta ut av arbeidslivet.

Rett nok blir ranet gjennomført av de stålblå partiene, men uførereformen som ligger til grunn ble vedtatt av hele kostebinderiet av stortingspartier, SV inkludert. Kuttreformen ble lagt fram av den daværende Stoltenbergregjeringa.

Nasjonens femtekolonne

Hva viser denne gjennomgangen? Den viser at den største fienden av nasjonen Norge og våre nasjonale verdier er den samfunnsklassen som har den økonomiske og politiske makta, det vil si stort sett hele nettverket av aksjonærer, direktører og politikere i alle systemansvarlige partier. Stortinget kunne like gjerne døpes om til Kremmerhuset. At borgerskapet veksler mellom å la en Jens, en Erna eller en Siv representere sine interesser, endrer ingenting ved det.

Borgerskapet som for 200 år sida var pådriver for nasjonens frihet og rettigheter var av et ganske annet slag. Det skulle konsolidere sitt hjemmemarked og ville derfor sikre nasjonale ressurser og landets suverenitet.

«Tidligere gikk borgerskapet for å være nasjonens leder, det forsvarte nasjonens rettigheter og selvstendighet, satte dem ”høyest av alt”. Nå er det ingenting igjen av det ”nasjonale prinsipp”. Borgerskapet selger nå nasjonenes rettigheter og uavhengighet for dollars. Den nasjonale uavhengighet og den nasjonale suverenitets fane er kastet overbord.»

J.V. Stalin på den 19. partikongressen til SUKP(b) i 1952.

Den norske borgerklassen av i dag er imperialistisk, den er nasjonens femtekolonne. Borgerskapet selger nasjonens interesser for dollar eller euro, slik Stalin presist påpekte i 1952, hvis det gir større profittmuligheter og gjør det lettere å rane eget og andre folk.

Misbruker flagget

Snylterklassen bruker nasjonen, flagget og nasjonalstaten utelukkende for å avlede klassekampen og for å så sjåvinisme i folket. Den misbruker flagget til å ekspandere økonomisk og gjennom aggressive militære eventyr. Den har for lenge sida leaset ut land og folk til NATO, og håper stadig på å skrive kontrakt med EU om salg av suvereniteten fordi det gir utsikter til enda større profitter og en svekka arbeiderklasse. EØS-avtalen var det første nedsalget.

Skal solidariteten og det vi hegner om som nasjonale verdier reddes fra undergangen, må det arbeidende folket ta makta fra denne banden av røvere og sjarlataner.

Hvis du som har lest hele denne artikkelen mot formodning skulle være blant dem som mener at det er innvandrere og muslimer som truer norske nasjonale verdier, så ser du ikke skogen for bare trær. Bildet av at det er innvandrere og andre folkeslag som «undergraver» nasjonen, er en luftspeiling som skal hindre folk i å se at for den norske herskerklassen er det ingenting igjen av «det nasjonale prinsipp». Nasjonen er bare av interesse som springbrett for norskbasert kapital på plyndringstokt for markeder og naturressurser i andre land.

30. januar 2015 (delvis oppdatert februar 2020).

Falske forhåpninger om økonomisk demokrati

Tanken om å kjøpe seg til en form for sosialisme, er like gammel som reformismen sjøl.

Nesten førti år etter at lønnstakerfond skulle gi «sosialisme» i Sverige, relanserer SV ideen.

– Arbeiderne har en større rolle i verdiskapningen enn det de får tilbake. Etableringen av et lønnstakerfond er et viktig virkemiddel for å veie opp for dette misforholdet, sa Torgeir Knag Fylkesnes, stortingsrepresentant og nestleder i SV, til FriFagbevegelse i april 2019.

At arbeiderne har en større rolle i verdiskapningen enn det de får tilbake, er forsiktig sagt. Det er nettopp det at arbeiderne ikke får tilbake merverdien som de produserer, som er hele kilden til kapitalens vekst og dens blotte eksistens. Men Fylkesnes vil gjerne ha arbeiderne inn på eiersiden, også for å øke demokratiet på arbeidsplassene. Han skjeler til Jeremy Corbyn og Labour som vil ha et eierskapsfond, der en prosent av overskuddet skal gå til et fond der de ansatte blir medeiere. Høyres Kårstein Eidem Løvaas reagerer forutsigbart på SV-framstøtet. Som sine paniske svenske klassefeller på 1980-tallet kaller han SVs utspill for «reinspikka kommunisme» og kollektivisering av norsk næringsliv. Ingen vil investere kapital i noe sånt!

Ideen om å kjøpe seg til en form for sosialisme, er like gammel som reformismen i arbeiderbevegelsen. Den fikk et oppsving igjen i Norden etter at krisa slo inn i siste del av forrige århundre.

Det svenske forbildet

Lønnstakerfond var nær ved å bli en realitet i Sverige under Olof Palmes regjeringstid. Forslaget ble faktisk vedtatt av Riksdagen i 1983. Den

«radikale» Palme var langt ifra så progressiv som myten vil ha det til, og han var slett ikke begeistra for lønnstakerfond. Det modifiserte forslaget som blei vedtatt innebar at fem fond maksimalt kunne eie åtte prosent av aksjene i et selskap. Fondene skulle sikre selskapene risikovillig kapital. Seinere høyreregjeringer sørget for å oppløse fondene.

Det danske Socialdemokratiet og LO vedtok sin betenkning om Økonomisk demokrati (ØD) på LO-kongressen i 1971. ØD skulle gjelde for alle lønsmottakere gjennom bidrag til et sentralt fond – lønsmottakernes utbytte- og investeringsfond. Arbeidsgiverne skulle etter noen år betale inn fem prosent av den årlige lønnsmassen, pengene skulle bli i bedriften i form av aksjer. Så skulle lønsmottakerne på lik linje med øvrige aksjonærer være representert.

Dansk medeierskap

Hele poenget var å sikre økt produktivitet i bedriftene, eller sagt på en annen måte: Arbeiderne skulle svette mer og produsere mer gjennom sin «medeiendomsrett». Det innebar en tvungen oppsparing i samfunnet som skulle sikre investeringer som samtidig skulle gi fornemmelsen av medbestemmelse og interessefellesskap med kapitalistene. Sammen skulle dette dempe krav om lønnsvekst og bedre vilkår, samtidig som produktiviteten økte.

Lovforslaget ble satt fram av Socialdemokratiet i januar 1973, men ble aldri gjennomført. Enhedslisten gjenoppfrisker nå dette prosjektet, sammen med SVs danske søsterparti SF.

Norsk LO og Arbeiderpartiet avviste tilsvarende forslag som i Sverige og Danmark. I motsetning til de svenske «sossarna» tok Ap-toppen ikke sjansen på å røre ved den sakrale eiendomsretten til kapitalistene. Det fikk klare seg med en smule klassesamarbeid i styrerommene. «Gjennom bedriftsdemokrati krever lønnstakerne styringsrett i kraft av arbeidsinnsats i bedriftene», som det står i en LO-protokoll fra 1977 (Protokoll 1977: 232). Dermed avviste LO modellen hvor innflytelsen skulle være knyttet til kapitalinnsats.

SV vil altså gjenopplive disse ideene, og gjerne framstille dem som nye.

Rødt er mer tilbakeholdne, skjønt partiets arbeidsprogram 2017–2021 er særdeles opptatt av å øke produktiviteten gjennom såkalt medbestemmelse.

Rødt vil ha høyproduktiv kapitalisme

«Gjennom god representasjon og involvering skal de ansatte og deres fagforeninger gis medbestemmelse over utviklingen og organiseringen av bedriftene. Reell medbestemmelse utvider demokratiet, legger til rette for bedre omstillingsprosesser og gjør bedriftene mer produktive», kan man lese i arbeidsprogrammet under kapitteloverskriften «Skape høyproduktive bedrifter basert på kompetanse og medbestemmelse» (kap. 1.3). Det er for ordens skyld ikke et sosialistisk Norge Rødt har i tankene, dette er partiets «forslag for å løse dagens politiske utfordringer».

Bare arbeidere som har slukt klassesamarbeidsmantraet til LO om at det eneste som rettferdiggjør lønnsvekst er økt produktivitet og «konkurranssevne», har interesse av å bidra til å øke produktiviteten og profitten til egne kapitalister.

For SV handler det dessuten om å styrke samvirkeordningen, øke styrerepresentasjonen for ansatte og innføre ansattstyrte og -eide bedrifter. Ved utflagging, nedleggelse eller salg skal ansatte ha en forkjøpsrett. Det siste kan være vel og bra, men arbeidere i nedleggingstrua bedrifter som setter seg i bunnløs gjeld i håp om å bli sine egne kapitalister, er oftest dømt til å mislykkes.

Arbeideraksjekapital

Verken Høyre eller SV har fått med seg at tanken ikke er spesielt ny her til lands. I 1929 åpnet aksjeloven for såkalt arbeideraksjekapital og arbeiderutvalg. Funksjonærer og ansatte skulle få fortrinnsrett ved tegning av nye aksjer. Interessen for å tegne aksjer var imidlertid mager. Arbeidere og funksjonærer hadde verken lyst eller råd. Bestemmelsene om arbeideraksjekapital ble opphevet i 1977.

Det norske bedriftsdemokratiet ble utvidet i 1972 da ansatte fikk plass i styret og bedriftsforsamlingen i større aksjeselskaper. Dette var et av

Arbeiderpartiets siste større reformprosjekter, som blant annet skulle demme opp for radikaliserings i fagbevegelsen. Resultatet har vist seg ved at de tillitsvalgte representantene har blitt gisler og ansvarliggjort ved taushetsplikt overfor egne medlemmer. Med få unntak har lojaliteten deres i siste runde vært til bedriften og eierne.

Fra sosialisering til dividende

LO-kongressen i 1977 vedtok et forslag fra Norsk Jern- og Metall om å ta initiativ til «et utredningsarbeid om former for statseid drift, sosialisering og nasjonalisering». Papirindustriarbeiderforbundet og Norsk Bygningsindustriarbeiderforbund (i dag er alle del av Fellesforbundet) fremmet konkrete forslag om statsovertakelse av treforedlingsindustrien og eiendomsretten til skog og utmark. Formuleringer om samfunnsseie av bedrifter forekommer i vedtektene til flere LO-forbund også på 1980-tallet. Noen større praktisk betydning har de aldri fått.

Arbeiderpartiet har blitt rene sosialliberalere og har ingen planer om å blåse liv i gamle sosialdemokratiske livsløgner. De overlater nå til SV og Rødt å dyrke reformistiske illusjoner om en sukkersøt romanse mellom arbeid og kapital. En slags inkluderende kapitalisme hvor arbeiderne blir «medansvarlige» og aksepterer dårlige lønnsvilkår – mens de lever på en småborgerlig drøm om at et framtidig aksjeholdende skal gi smør på brødskena.

September 2019.

Bitcoin og kryptovaluta

En ny IT-boble eller frigjøring fra bankenes kontroll?

Etter en ekstrem kursutvikling i 2017, krasjlanda den digitale valutaen før jul med et kursfall opp mot femti prosent. Siden har bitcoin-kursen fortsatt å kjøre berg-og-dal-bane.

Kryptovalutaer, med *bitcoin* som den mest kjente, er på mange måter besnærende. Vi kan slippe at enhver handel vi gjør blir overvåket og loggført av myndighetene. Vi kan låne av hvem som helst. Banker, ågerrenter og gebyrer kan kanskje bli historie. Folket kan så å si få sitt eget betalingsmiddel.

Denne vakre fortellinga er dessverre litt for god til å være sann. Det skal vi straks se nærmere på. Men først litt om hva en kryptovaluta er og bakgrunnen for dagens bitcoin-feber.

En bitcoin kunne i januar 2017 omsettes for ca. 1000 dollar. 17. desember 2017 kostet en bitcoin 17 000 dollar. Altså en verdiøkning på 1700 prosent løpet av ett år. Det meste av kursutviklinga ser ut til å være drevet fram av de asiatiske landa Sør-Korea, Japan og Vietnam, ifølge en fersk undersøkelse. I dagene før jul 2017 kom knekken mange har venta på, da kursen på nesten alle kryptovalutaene raste. Bitcoin hadde det største fallet, med rundt 40–50 prosent.

Kryptovalutaer finnes i en mengde varianter og med forskjellige krypteringsløsninger. Kryptografi blir brukt for å sikre og anonymisere transaksjoner og for å utstede nye, digitale valutaenheter. *Bitcoin* er den mest kjente av disse, og derfor den vi konsentrerer oss om her.

Det er i utgangspunktet mye mystikk hefta ved Bitcoin. Satoshi Nakamoto grunnla teknologien i 2009. Ingen vet til denne dag hvem denne Nakamoto er, eller om det i det hele tatt er snakk om en person. Det kan være ei gruppe av folk eller for den saks skyld en etterretningstjeneste. Den mystiske gurunen Nakamoto, som i to år var svært aktiv på mange nettfora, opphørte

tilsynelatende helt å eksistere i 2011. Men teknologien og valutaen lever videre.

Pengenes funksjon

Penger har tradisjonelt tre funksjoner. De kan tjene som byttemiddel, som en måte å akkumulere verdier og som et verdimål. Alle disse funksjonene forutsetter at det råder et minstemål av generell, samfunnsmessig enighet og tillit til at pengeenheten det er snakk om representerer en reell underliggende verdi.

I valutaform er pengene et internasjonalt byttemiddel som representerer den relative økonomiske, utviklingsmessige og militære styrken til en stat i forhold til andre stater og deres valutaer. Særlig de mindre statenes valutaer er utsatt for spekulasjon og manipulasjon på de internasjonale valutabørsene.

Mens kontrollen over «normale» valutaer (som norske kroner, euro osv.) ligger hos en sentralbank, vanligvis en seddelbank som Norges Bank, er kryptovalutaer desentraliserte. Algoritmer skal sørge for at transaksjoner og generering av nye digitale mynter skjer på en planmessig og forutsigbar måte, for bitcoin med en maksimumsgrense på 21 millioner myntenheter. Hvert fjerde år halveres antallet nye «mynter». Disse kan igjen splittes.

Prosessen foregår vanligvis i form av en blokkjede (blockchain) der informasjonen blir spredt til en rekke noder som gjensidig kontrollerer hverandre mer eller mindre kontinuerlig. Bitcoin-nettverket genererer (eller «utvinner») et nytt parti med bitcoins omtrent hvert tiende minutt, med en kapasitetsgrense på 1 megabyte.

Digitale gullgravere

Etter hvert som kontanter blir mindre vanlig, er kryptovalutaer et opplagt alternativ for den som vil sikre anonymitet og unngå overvåking. Det kan være helt legitimt, men er sjølsagt spesielt interessant for kriminelle miljøer – og for ulike staters etterretningsorganer og desinformasjonskampanjer.

Kryptovalutaen Iota er en delvis norsk oppkomling som i stedet for

blokkjede bruker det de sjøl beskriver som en ny fase i krypteringsteknologien, Tangle. Mens Bitcoin og tilsvarende valutaer tar transaksjonsgebyrer og har en grense for hvor mange transaksjoner de kan behandle i sekundet, hevder Iota at den ikke har disse begrensningene.

Her skal det legges til at det er frivillig i bitcoin-systemet om man ville betale et gebyr, men gjør man ikke det er det fare for at transaksjonen blir forsinket eller kanskje ikke prosessert.

Systemet er avhengig av at det er personer og institusjoner som stiller datakapasitet tilgjengelig for å være «minere» (utvinnere) som gjennomfører og overvåker transaksjonene. «Minere» får betalt ut fra hvor mange transaksjoner systemet gjør gjennom aktørens maskiner. Betalinga de får skjer i form av en andel av nyutstedte bitcoin. Det bør være en kontinuerlig kø av transaksjoner for at mange nok «minere» skal finne det lønnsomt å være avregningskontor.

Det er klart at en oppskrudd bitcoin-hype gjør det mer interessant å bidra til transaksjonsstrømmen og få en bit av omsetninga i form av bitcoins på opptur. Baksida av medaljen er at det blir mindre på hver dess flere som kaster seg på trenden.

Et boblende energisluk

Kryptovalutaen har et annet stort problem: Det formidable energiforbruket. Enorme mengder datakraft brukes for å generere nye digitale mynter. Det totale strømforbruket er foreløpig 29 terrawattimer (TWh) i året. Den norske strømproduksjonen i 2016 var til sammenlikning ca. 150 TWh. Skulle den nåværende veksttakten fortsette, vil nettverkene til bitcoins bruke mer strøm enn hele USA i løpet av et par år.

Dette er trolig en av grunnene til at energiselskaper som Agder Energi velger å investere. Energiselskapet ser også for seg strømhandel direkte mellom privatpersoner.

Ikke minst på grunn av relativt lav strømpris, har en del nordmenn hengt seg på bølgen og investert i høyteknologiske maskinparker for mange millioner. De er både avhengige av at prosessorene kjører kontinuerlig på

fullt for å knekke de kompliserte algoritmene som må til for å utvinne nye bitcoins, og av at det finnes investorer som er interesserte i å leie maskinkapasitet. Strømkostnadene for å drifte en mellomstor maskinpark på for eksempel 15 maskiner beløper seg til 14.000 kroner i måneden.

Nervøsitet og børsrus

Stater og banker er i villrede om hvordan de skal forholde seg til kryptovalutaen. I noen land er Bitcoins forbudt som betalingsmiddel, i andre er det legalt. Noen banker formidler salg og kjøp av bitcoins, andre gjør det ikke. Også den norske regjeringa er urolige for hva denne utviklinga kan bety, og trommer sammen eksperter for å se på hvilke muligheter som fins for regulering av bitcoin og kryptovaluta.

Nå har Wall Street åpnet for short-salg av Bitcoin som den nyeste formen for fiktiv kapital. Derivatbørsen CME i Chicago har fulgt etter, mens teknologibørsen Nasdaq åpner for handel med kryptovalutaverdipapirer i 2018. Short-salg og derivater er reint spekulative børsoperasjoner som kan gi stor gevinst ved brå opp- eller nedgang i kursen. Investeringsbanker og meglerhus som JP Morgan og Goldman Sachs har investert i bitcoin-relaterte selskaper. Alt dette driver naturligvis etterspørselen og prisen videre oppover.

Et helt skred av nye selskaper med egne kryptovalutaer entrer markedene og tiltrekker seg investorer, godt hjulpet av medieblesten. Det hele kan minne om børsrusen da en lang rekke nye IT-selskaper kom på banen på 1990-tallet. Den såkalte dot.com-bølgen endte med et voldsomt krakk på Nasdaq-børsen i 2000. Det ramma slett ikke bare nykommerne. Et selskap som Microsoft fikk børsverdien sin halvert i løpet av dette året.

Derivathandel er et spillekasino som var en utløsende årsak til finanskrisa i 2007-2008, og en del av pyramidespillet som har tatt enda mer av de seinere åra – godt hjulpet av at sentralbankene og myndighetene i de imperialistiske landa masseproduserer «luftpenger».

Digitale luftpenger

Den virkelige «verdien» av kryptovalutaene ligger i mulighetene for å spekulere i dem. Sjølve valutaen er enda skjørere enn vanlige valutaer, fordi den utelukkende er basert på tro, håp og tillit og ikke har dekning i materielle verdier på noen som helst måte.

Riktignok er enhver annen valuta også basert på tillit, det vil si at kjøper og selger er enige om den verdien valutaen representerer som transaksjonsmiddel og som kilde til sparing. I imperialismens epoke har alle valutaer blitt mer og mer til papirverdier, ettersom stadig færre av dem har dekning i gullbeholdninger, som tidligere. Norges Bank har for eksempel solgt alt gullet banken rådde over. Likevel har den norske krona en samfunnsøkonomisk ryggdekning i nasjonale ressurser og landets økonomiske potensiale, enten vi snakker om vannkraft, fisk eller olje.

Den amerikanske dollaren er fremdeles den førende verdensvalutaen, som den har vært det siden slutten av Andre verdenskrig. I dag er den vanvittig overpriset på verdensmarkedet. USA har ikke lenger den økonomiske styrken som tilsa en sterk dollar, men dollaren innehar den posisjonen den har fordi den er oljevaluta og fordi Kina og en rekke andre land har foretatt svære investeringer i amerikanske statsobligasjoner. Dollarens hegemoni henger i siste instans på USAs militære styrke til å forsvare den, det vil i praksis si å true verden til å godta dollaren som verdensvaluta nummer én.

Kryptovalutaene har ikke dekning i underliggende verdier og har ingen stat eller sentralbank i ryggen. Det er også relativt få steder hvor de kan brukes som direkte betalingsmiddel, sjøl om dette er i rask endring. Dermed er de enormt sårbare for spekulasjon, noe den vanvittige kursoppgangen til Bitcoin er et eksempel på.

Krypteringsteknologi er dessuten langt ifra ugjennomtrengelig. Mens valutaspekulanter som George Soros kan framprovosere enorme kursfall i nasjonale valutaer, kan et avansert hackerangrep på en desentralisert internasjonal kryptovaluta gjøre hele valutaen fullstendig verdiløs.

En bitcoin-bruker er avhengig både av at «utvinnerne» (minerne) faktisk gjennomfører transaksjonen og av at selskapet som fungerer som en slags bank for dine bitcoin-penger er pålitelig. I 2016 ble et sånt selskap, Bitfinex, utsatt for datainnbrudd og Bitcoin verdt rundt \$72 millioner ble

stjålet. De har selvfølgelig aldri kommet til rette.

Når pengene blir overflødige

Betyr dette at kryptovalutateknologien er samfunnsmessig ubrukelig? Nei. IT-revolusjonen som sådan er et stort teknologisk framskritt med enormt potensial hvis det blir brukt til samfunnsmessig nytte, helt uavhengig av spekulasjonsvirksomheten som alltid følger med under kapitalistiske samfunnsforhold. Det samme gjelder for kryptovaluta.

Under sosialistiske samfunnsforhold, der teknologiske nyvinninger ikke har til oppgave å generere profitt for kapitaleierne, kan digital valuta i en eller annen form bety store samfunnsmessige innsparinger.

Den sosialistiske staten har til oppgave å innsnevre virkningene av verdiloven og begrense vareproduksjonen til framstillinga av forbruksmidler. Men det vil fortsatt være behov for varebytte mellom by og land og det vil trenge effektive metoder for budsjettering og regnskapsføring. Til alt dette kan en digital myntenhet og helautomatiserte metoder for bokføring være til stor nytte, under den forutsetning at «valutaen» er sentralisert i hendene på den sosialistiske staten og strengt avsondret fra det kapitalistiske børs- og bankmarkedet. Den vil kunne brukes i samhandel mellom sosialistiske land for å bygge et sosialistisk verdensmarked. Til nødvendig utenrikshandel med den kapitalistiske omverden, vil det fremdeles være nødvendig å ha reserver av «gammeldags» konvertibel valuta (eller eventuelle digitale imperialistiske pengeekvivalenter).

Under kapitalistiske forhold kan digitale pengeenheter også bety rasjonalisering, men da mest trolig som en ny måte for monopolkapitalen å tiltrekke seg frisk kapital fra store og små investorer. Aksjeselskapet (det anonyme selskap, Société Anonyme) betydde en «voldsom utvidelse av produksjonens skala og av bedriftene som hadde vært umulig for enkeltkapitaler», for å sitere Marx. Aksjeselskapsformen er et uttrykk for at produksjonen er blitt samfunnsmessig, samtidig som en liten elite kan kontrollere enorme verdier med kanskje bare tjue prosent av aksjene i morselskapet. Aksjefond har vært en metode for å skaffe ny innsatskapital

gjennom «demokratisering», kryptovalutaer kan bli en annen.

For «menigmann» som vil være med på en aksjeemisjon uten å gå via banker, meglerhus eller aksjefond, er prosessen ganske komplisert. Kryptovalutaer kan i framtida kanskje gjøre terskelen lavere for å investere i en aksjeportefølje uten mange snyltende mellomledd. Det kan bli et fristende alternativ til individuelle pensjonsavtaler der forvaltningsgebyrene sørger for at den nominelle verdien heller synker enn øker fra år til år. For kapitalen og dens stat er sjølsagt gevinsten at den først inndrar utsatt lønn i form av pensjon, og at arbeidsfolk som måtte ha råd til det bidrar til å øke forvaltningskapitalen til det samme borgerskapet som allerede høster fruktene av gratisarbeidet deres.

En kapitalisme «uten eiere»?

Kryptovalutaene kan i teorien bety en ytterligere «desentralisering» av kapitalen, samtidig som den i realiteten blir monopolisert og konsentrert på enda færre hender. Noen forestiller seg en kapitalistisk modell der institusjonene vi kjenner i dag blir erstatta av autonome og «eierløse» organisasjoner (se for eksempel Svein Ølnes i Dagens Næringsliv 19. desember 2017). Dette er en ny variant av ideen om en «folkekapitalisme» hvor alle blir lykkelige borgere.

Den illusjonen er ikke av ny dato. Det ligger i kapitalismens natur at merverdien som blir produsert ikke kommer de som produserer denne merverdien i hende. Da ville hele den kapitalistiske akkumulasjonsprosessen, der rikdommen samles i hendene på et lite mindretall, rett og slett stoppe opp. Akkurat som med aksjer eller gullreserver, så har den som kontrollerer fem eller ti prosent av verdens bitcoin-beholdning i realiteten full kontroll.

Det kan nok hende at noen snyltende mellomledd blir borte ved bruk av kryptovalutaer, men bitcoin-bølgen har allerede nådd de store børsene og meglerhusene. Og særlig de mest spekulasjonsorienterte av dem. Det er i overskuelig framtid her, på de store vekslingsmarkedene, at den overveiende delen av transaksjonene vil finne sted og ikke peer-to-peer.

Kryptovalutaens sjølmotsigelse

Ett av paradoksene for kryptovalutaene er at de er avhengige av de gamle valutaene som verdimål.

Ingen ville kjøpe en eneste bitcoin hvis man ikke kunne relatere den til en eller annen form for målbar markedsverdi. Ettersom bitcoin ikke er forankra i et nasjonalregnskap, i edelmetall (som gull) eller i annen konstant kapital (for eksempel et kapitalistisk storkonsern), gir det ingen mening å snakke om kryptovalutaens «verdi» uten å relatere den til en eksisterende valuta – som for eksempel dollar.

Verdistigninga på bitcoin som gjør den stadig mer populær, gjør den på samme tid mer og mer ubrukelig som betalings- og byttemiddel. Tenk deg at du tar opp et lån i bitcoin tilsvarende 400 000 kroner for å kjøpe deg en bil og etter et år finner ut at du må betale tilbake et beløp tilsvarende fire millioner for den samme bilen. Og da snakker vi ikke om renter, ettersom det ikke er en del av bitcoin-universet.

Sett fra monopolkapitalens og de kapitalistiske regjeringenes synspunkt blir det like viktig å kontrollere bitcoin som det er for dem å kontrollere telekommunikasjoner. Mer eller mindre fristilte kryptovalutaer utgjør en potensiell trussel mot fordelinga av verdensmarkedet imperialistene imellom. Stormaktene, monopolene og sentralbankene vil derfor gjøre alt de kan for at kryptovalutaer blir nominert i forhold til imperialismaktens hovedvalutaer. Det er disse, som dollar, pund, euro, yen og yuan, som definerer de «nasjonale» monopolenes og statenes relative makt og styrkeforhold.

Enn så lenge er kryptovaluta, som ikke har eller representerer noen materiell basis eller egenverdi, bokstavelig talt prisgitt de gamle valutaene for å ha en fattbar markedsverdi.

Også teknologisk undergraver systemet seg sjøl med de komplekse algoritmene som styrer bitcoin-prosessen. Systemet er avhengig av tilstrekkelig mange minere som stiller avansert datakapasitet til rådighet. Dette gjør de ikke av idealistiske grunner, men for å høste nye bitcoin. «Men jo flere som miner, desto vanskeligere er det å få et stykke av kaka»,

som en av de norske bitcoin-minerne sier til Finansavisen 20. desember.

Venezuela eksperimenterer med Petro

Oljelandet Venezuela prøver å gå nye veier for å frigjøre seg fra dollarens grep og møte den økonomiske utpressinga fra USA, Canada og andre land. President Maduro lanserte kryptovalutaen *Petro* i desember 2017. Valutaen skal være fundert i landets svære olje- og naturressurser, men det er høyst uklart hvordan den skal fungere parallelt med eller i konkurranse med landets valuta, den vaklende bolivaren. En petro skal til enhver tid tilsvare verdien av ett fat olje, noe som betyr at den er ekstremt ustabil i utgangspunktet siden oljeprisen fluktuerer voldsomt og har et «normalt» leie fra alt mellom \$30 og \$100.

Bolivaren er i fritt fall overfor dollar og andre verdensvalutaer. I det kriseridde Venezuela har det å handle med og generere bitcoin blitt en stadig mer utbredt metode for å omgå den omfattende inflasjonen i landet. Denne bitcoin-mineringa forsterker krisa ytterligere ved at den trekker ekstra elektrisitet fra et allerede overbelasta strømmnett.

Det blir spennende å se om regjeringa i Caracas greier å realisere en egen digital valuta, spesielt hvis de har funnet en metode for å holde den under statlig og nasjonal kontroll, skjermet mot fremmed manipulasjon. Dét ville virkelig være et gjennombrudd. I motsatt fall kan petroen neppe bli annet enn et kreativt spekulativt mottrekk mot den imperialistiske undergravinga av venezuelansk økonomi.

Rubel i eteren

Den russiske sentralbanken har tidligere sett på kryptovalutaer som et finansielt pyramidespill. Likevel har president Vladimir Putin bedt om at det blir laget en krypto-rubel bygd på blokk-kjedeteknologien til bitcoin-konkurrenten ethereum. Fristelsen for Russland er at en kryptert parallellvaluta gir muligheter for å omgå sanksjonene landet er pålagt av USA og EU.

Sjølve den digitale polletten, eller mynten, kalles ether (eter). Kildekoden

og egne skript gir muligheter for bl.a. å lage og lagre kontrakter og gjeldsfordringer fram i tid. Den russiske eteren er tenkt direkte knytta til rubelen og skal være underlagt sentralbanken. Hvordan man har tenkt å sikre at det da blir tilstrekkelig mange noder som genererer transaksjonene, gjenstår å se. Hver enkelt node må dessuten kalkulere de smarte kontraktene i sanntid, noe som fører til kraftig nedsatt ytelse.

20. januar 2018.

Den som tror at pirater vil dele byttet, ender gjerne opp som haimat

Progressive har alltid sett på deling av kunnskap og ressurser som noe positivt. Dette er jo så å si kjerna i den kommunistiske idé.

Man skulle tro at også deling av tjenester frontkolliderer med en kapitalisme som har akkumulasjon og profitt som eneste mål.

Men kapitalismen har en formidabel evne til å ta opp i seg og utnytte alt som kan generere profitt: også det som i førstninga arter seg som anti-kapitalistisk motkultur. Kapitalistisk «delingsøkonomi» betyr at brorparten tilfaller kapitalisten og at arbeidskrafta di og dine rettigheter blir partert.

Spesielt siden tusenårsskiftet har ulike former for gratistjenester og ressurser som ikke har profitt, men deling som grunnidé, eksplodert. Alle kan ta det i bruk, og alle med kunnskap kan bidra til videreutvikling og til å hjelpe andre. Tanken er i utgangspunktet strålende, og er en trussel mot monopolenes makt og patentrettigheter.

Et digitalt kollektivbruk

Dette har vært spesielt synlig innenfor ulike typer software, nettforum, webplattformer eller mobilapplikasjoner der utviklere og brukere driver prosjektene framover gjennom ulike former for samspill. Dette tar mange former, men fellestrekk er gjensidig nytte. Fellesskapet stiller ressurser til rådighet for deg, og du bidrar tilbake til fellesskapet når og hvis du kan. Suksesshistorien Wikipedia er den best kjente. Men tankegangen går igjen overalt der folk byr på sine kunnskaper uten andre forventninger enn at andre gjør det samme.

Kampen mot restriksjonene som de store monopolene legger på deling av

film, musikk (DRM), bøker og andre tjenester er del av det samme. Creative Commons, Open Source osv. er juridiske uttrykk for denne typen fellesdugnad.

Mye har blitt finansiert gjennom stiftelser som driver på et mer eller mindre ideelt grunnlag og som finansieres frivillig av de som bruker tjenestene. Andre former for finansiering er «crowdfunding», det vil si at folk involverer seg ved å gi mange små bidrag til for eksempel et definert filmprosjekt.

Det som skjer er nok et vitnesbyrd om hvordan kimen til nytt samfunnssystem sprenger seg fram innfor kapitalismens trange rammer; det vil si at produktivkraftenes utvikling truer med å sprengte de rådende produksjonsforholdene, slik Marx forklarte.

Kapitalistisk «motkultur»

Men kapitalismen har vist seg ekstremt tilpasningsdyktig når det gjelder å absorbere utviklingstendenser som er en trussel mot sjølve systemets eksistens. En kapitalisme med sviktende profittmarginer og fare for kapitaltørke, er på jakt etter å omfavne alt – også områder som i sin karakter er anti-kapitalistiske. Kapitalismen som system har ekstrem tilpasningsevne og fleksibilitet. Tenk bare på hvordan det som i sin tid var uttrykk for ungdommens frustrasjon som opprørsk rock, og seinere hip-hop/rap, effektivt har blitt kanalisert inn som naturlige deler av musikkindustrien.

Kombinasjonen av «vennetjenester» og ny teknologi gjør det mulig for storkapital å sko seg på delingstjenester som transport (Uber/Haxi) eller overnatting (Airbnb). Forskjellige strømmetjenester av typen Spotify eller Netflix har grodd fram av det som først var mer eller mindre ulovlige delingstjenester for musikk og film; de mest kjente er Napster og The Pirate Bay («Sjørøverbukta»).

I sin enkleste form har det oppstått organiserte nabetjenester i form av bildeling, boligbytte eller barnepass. Men straks denne typen virksomhet utvikler seg over et visst lokalt nivå, kreves det stor administrasjon, omfattende kapitalinnsprøyting og effektiv markedsføring for at det skal fungere. Her ser kapitalen nye muligheter. Dermed kan selskaper som Uber

eller Airbnb oppstå som «koordinatorer» av tilbydere verden over.

Kampen om ungdommen

Det spesielle med tjenester som Uber og Airbnb er at de på alle måter virker moderne og attraktive for ungdom spesielt. Det gir noen inntektsmuligheter i et Europa der mellom 15 og 50 prosent av de unge ikke får jobb. Omvendt er de som regel langt billigere alternativer for ungdom med lite penger enn ordinære tjenestetilbud.

Dermed er det enkelt for borgerskapet å lokke ungdommen til å sluke nyliberal, kapitalistisk ideologi om «individets frihet», «billigst er best» osv. I tillegg kan det gis en «progressiv» innpakning med tilslutning fra ulike småborgerlige miljøer. Denne typen tjenester kan også promoveres med at deling er fint og dessuten miljøvennlig.

Ungdommen er de som først tar i bruk ny teknologi og som heier fram nye kulturuttrykk. Det er ikke tilfeldig at finansminister Siv Jensen (Frp) inviterer lederne for norske ungdomspartier til diskusjon om hvilke lover og regler som skal gjelde for delingsselskaper som Uber og Airbnb.

Det småborgerlige frihetsbedraget

Dette er den småborgerlige frihetsillusjonen om at alle kan være sin egen «arbeidsgiver». Frilanssamfunnet der du kan ha fem-seks forskjellige jobber og «jobbe når du vil» er den småborgerlige drømmen. Dessverre lar store ungdomsgrupper seg blende av illusjonen, også mange som oppfatter seg som progressive, radikale og «grønne».

Det som begynte som en folkelig motkultur kan utnyttes til både å generere profitt og samtidig skape et samfunn av rettsløse løsarbeidere. Teknologien har åpna for en moderne variant av de som før i tida sto i kø for å få en dagsjobb, med den forskjellen at det nå framstår som folkelig, ungdommelig, sosialt og miljøvennlig.

Vinner NHO og Uber de unge, så vinner de også på lang sikt. Hele det arbeidende flertallet – inkludert de glade frilanserne – blir taperne.

Myten om Uber og Airbnb

Uber framstår utad som en kreativ app som er nyttig og praktisk for alle. I virkeligheten er det snakk om en internasjonalsert pirattaxivirksomhet. Uber er forbudt i noen land og under etterforskning i andre. Til tross for at selskapet sjøl vedgår at de «opererer i en gråson», er Uber tatt opp som medlem av NHO-avdelinga Abelia og NHO-sjef Kristin Skogen Lund bestiller Uber-taxi med full pressedekning.

Hun ville aldri ha gjort det samme med en ordinær pirat-taxi. Yrkestransportloven krever løyve for persontransport mot vederlag på offentlig sted. Men en norsk domstol har kommet til at en mobil-app ikke er et offentlig sted!

Uber, Airbnb og tilsvarende delingstjenester har ikke opplysningsplikt overfor myndighetene, og skatteetaten er derfor prisgitt at utleierne og «sjåførene» sjøl oppgir inntektene. Skattemyndighetene sier at de er i «aktiv dialog» med disse tjenestene. Hvordan norske skattemyndigheter skal legge hånda på den delen av fortjenesten som blir ført ut av landet, har foreløpig ingen noe svar på.

En milliardvirksomhet

Uber er verdsatt til over 500 milliarder kroner. I New York er det nå flere Uber-biler enn det er Yellow Cabs. I San Francisco, der Uber har sitt hovedkvarter, har det lokale taxiselskapet levert inn konkursbegjæring. Bildet av en liten Askeladd som lurer trollet slik at eventyret ender lykkelig, er et blendende bedrag.

Airbnb har en lignende framtoning, som en nyttig tjeneste for de som vil tjene noen hundrelapper på å leie ut deler av boligen sin. Forskjellen dem imellom er at Uber særlig truer titusener av små, sjølstendig næringsdrivende, mens Airbnb er i ferd med å bli en utfordrer til de store hotellkjedene. Når Airbnb presser overnattingsprisene nedover, vil hotellkjedene garantert svare med å tyne lønn, pensjon og arbeidsvilkår for de fast ansatte i hotellnæringa.

Paradokset for liberalere som hyller denne utfordreren til de store og etablerte virksomhetene, er at Uber og Airbnb på kort tid kan utvikle seg til å bli et større monopol enn konkurrentene. Når Uber har knust alle eksisterende drosjesentraler og -selskaper, hva blir da igjen av «den frie konkurransen»?

Jobber som forsvinner

Ny teknologi har alltid fjerna jobber, samtidig som en del nye har blitt skapt. Men mye tyder på at prosessen går mye raskere enn før. Forskningsinstituttet Oxford Martin School kommer med dramatiske spådommer om hvordan teknologien vil gjøre millioner av jobber overflødige.

Det blir hevdet at om lag 47 prosent av alle jobber i dagens USA har høy sannsynlighet for å bli automatisert bort i løpet av 20 år. Statistisk Sentralbyrå mener at 33 prosent av jobbene i Norge med stor sannsynlighet blir automatisert vekk i løpet av samme periode.

I utgangspunktet er den rivende teknologiske utviklinga uttrykk for at produktiviteten er blitt så stor at arbeidsdagen kunne kortes ned til 5-6 timer for alle. Men sånn fungerer ikke kapitalismen. Dette vil i stedet gi en hær av ufaglærte uten sjanse på jobbmarkedet.

Robotjournalistikk

Til forskjell fra tidligere er det ikke bare arbeiderne i industrien som blir overflødige og rasjonalisert vekk. Stadig flere i de såkalte mellomliga lider samme skjebne. Robotjournalistikken har gjort sitt inntog i mange mediehus, og stadig flere journalister blir enten satt på gata eller får «tilbud» om å levere stoff på frilansvilkår. Store nyhetsbyråer som Associated Press (AP) bruker allerede teknologien til å autogenerere notiser og småstoff som værmeldinger eller finansrapporter.

Den samfunnsmessig nødvendige arbeidstida blir mindre, også for en rekke tjenester (ikke bare i vareproduksjonen). Det er i utgangspunktet bra for folk – hvis vi hadde levd under sosialistiske produksjonsforhold. Under

kapitalismen betyr det derimot at enda flere blir arbeidsløse og at flere av de som har jobb, blir løsarbeidere med få eller ingen av de rettighetene som har vært innbakt i sosialdemokratiets «norske modell».

Det som skjer er nok et bevis på revolusjonens og kommunismens nødvendighet – og på hvordan kapitalismen evner å avspore arbeiderne og folket fra å ta den nødvendige kampen for å erobre samfunnsmakta og kvitte seg med de kapitalistiske utbytterne.

Arbeiderklassens svar

For arbeiderklassen og kommunistene understreker denne utviklinga betydninga av den ideologiske kampen ved siden av den økonomiske og politiske klassekampen. «Maskinknusing» og krav om å skru kapitalismen tilbake til et tidligere historisk stadium, er et blindspor. Det sosialdemokratiske utstillingsvinduet i Norden fra slutten av forrige århundre kommer ikke tilbake, av historiske og politiske årsaker vi har forklart i andre sammenhenger.

Det gjelder om å bevisstgjøre arbeiderklassen og ikke minst ungdommen om at den kapitalistiske «delingsøkonomien» er en illusjon, en illusjon som leder rett inn i løsarbeidersamfunnet og som skaper nye og andre former for monopoler. Hånd i hånd med delingsøkonomiens inntog, ser vi den kapitalistiske velferdsstatens forvitring og snarlige sammenbrudd.

Den eneste reelle delingsøkonomien og den eneste bærekraftige velferdsstaten er å finne i sosialismen, arbeiderklassens egen statsmakt, der den private eiendomsretten til produksjonsmidlene og friheten til å utbytte andres arbeidskraft, er avskaffa.

16. januar 2016.

Teknologisk revolusjon og samfunnsrevolusjon

Delingsøkonomi i ordets rette mening kan ikke bety annet enn sosialisme.

Oktoberrevolusjonen skjedde i en epoke der produktivkreftene utviklet seg svært raskt og skapte store indre motsigelser i samfunnet. Hundre år senere har vi igjen en epoke med en stor teknologisk omveltning. Vil teknologispranget igjen legge grunnlag for samfunnsomveltninger?

I Stavanger kjører førerløse busser. Mikroprosessorenes hastighet øker stadig raskere og de autonome kjøretøyene har akkurat gått forbi den menneskelige hjernen når det gjelder evnen til å føre en bil på tryggest mulig måte. Stadig flere maskiner og hjelpemidler blir koblet til internett og melder selv fra når de trenger service. Reservedeler kan lages lokalt med 3D-printere. Droner har begynt å levere pakker og kunstig intelligens utnyttes til alt fra telefonsalg til behandling av lånesøknader. Blir det noen jobber igjen? Vil det oppstå motsigelser som har sprengkraft i forhold til hele samfunnet?

Produktiviteten som ikke kom

I Dagens Næringsliv stod det 1. august 2017 en artikkel kalt «Sand i maskineriet». Der trekkes det fram et problem som har plaget økonomene i et drøyt tiår: Vi kan se IT-revolusjonen over alt rundt oss, men produktiviteten øker ikke! Fenomenet omtales gjerne som Solow-paradokset. Mange hypoteser er lansert. Noen vanlige er:

- Økende arbeidsløshet fører til billig arbeidskraft som svekker motivasjonen for investering i ny teknologi
- Administrative funksjoner er effektivisert, men administrativ stab

reduseres ikke vesentlig

- IT-revolusjonen er ikke knyttet til produksjonen
- Sitter for mange og surrer med fancy programmer som bare ser bra ut men ikke berører produksjonen?
- Produktiviteten kan ikke øke før det skjer samfunnsmessige endringer

Et av problemene de borgerlige økonomene har er at de ikke anerkjenner Marx' verditeori, men holder fast på at verdi er noe som utelukkende dannes i et marked på bakgrunn av tilbud og etterspørsel. Men det unike med menneskelig arbeid er at arbeidskrafta skaper mer verdi enn arbeidskrafta sjøl er verdt (dvs. hva det koster å vedlikeholde arbeidskrafta).

Hele grunnlaget for kapitalismen hviler på at det skapes en merverdi av arbeidet arbeiderklassen utfører som borgerskapet kan forsyne seg av, uten at arbeiderne får betalt for dette merarbeidet. Pengene de opparbeider seg er et uttrykk for hvor mye arbeid de kan få andre til å gjøre for seg, enten det er varer eller tjenester de trenger.

Når en bedrift innfører ny teknologi som gjør at det samfunnsmessig nødvendige arbeidet som skal til for å produsere en bestemt vare reduseres, oppstår tilsynelatende en merverdi på grunn av teknologien. Imidlertid er det lagt ned et arbeid i forskning og utvikling for å skape denne teknologien og etter hvert som konkurrentene skaffer seg samme teknologi er bedriften som alltid avhengig av at arbeidskrafta skaper merverdien. Her ligger svaret på gåten.

Den private kapitalen strømmer stadig dit det er mulig å få profitt og da må det skapes merverdi. Borgerlige økonomer hevder det er etterspørselen fra forbrukerne som bestemmer hva kapitalistene tilbyr markedet. I virkeligheten er det tvert imot slik at kapitalistene bare er interessert i å levere de varene og tjenestene de får mest merverdi ut av. Vaskemaskiner som varer i 50 år eller lyspærer som varer i fem år gir ingen fortjeneste og derfor produseres de ikke. En fabrikk som går helt av seg selv med roboter drevet av fornybar energi og nesten uten behov for arbeidere gir liten merverdi. I stedet flytter kapitalen til mer arbeidsintensive områder.

Resultatet er en eksplosjon i blant annet tjenesteytende næringer.

Vilkårene for sosialismen

Mange hadde forventet at IT-revolusjonen skulle resultere i en så enorm arbeidsløshet at det ville utløse opprør. Det skjer også stadig innføring av teknologi som fortrenger arbeidsplasser, men på langt nær så mye som mange hadde trodd. Dermed er heller ikke sprengkraften i teknologiutviklingen så stor som en kunne vente. Kan vi så konkludere med at teknologiutviklingen er likegyldig for oss som ønsker sosialisme? Tvert om.

Teknologien bidrar til fremmedgjøring og gjør borgerskapet mindre tydelig. Arbeidskollektivet svekkes også på teknologiarbeidsplassene sammenlignet med tradisjonelle industriarbeidsplasser. Nye forretningsmodeller og begreper som delingsøkonomi bidrar også til å tildekke utbyttingen og det dannes en egen svart økonomi under et ferniss av solidaritet. Denne nye økonomien har også en egen valuta, Bitcoin, helt utenfor samfunnskontroll og beskatning. Oppe i dette foregår også store folkevandringer og en betydelig arbeidsinnvandring som svekker klassekampen. Den motstanden dette skaper i arbeiderklassen er det til nå de høyreekstreme som har greid å vinne sympatisører på.

Produktivkreftenes utvikling i form av teknologiske nyvinninger gjør produksjonen mer samfunnsmessig, men teknologien i seg sjøl gir ingen sosialistisk revolusjon. Revolusjonen er en politisk bevisst handling som opphever motsigelsen mellom produksjonens stadig mer samfunnsmessige karakter og den private eiendoms- og råderetten over produksjonsmidlene.

Teknologien gjør det mulig å frigjøre menneskene fra det manuelle arbeidet, redusere lengden på arbeidsdagen og gi alle en mulighet til å delta aktivt i samfunnsstyringen. Bare det å utføre en folkeavstemning er i løpet av det siste tiåret blitt snudd fra å være svært komplisert til nokså enkelt. Stadig flere deltar også i debatter på ulike nettsteder og alle kan enkelt skaffe seg mye informasjon, også om svært kompliserte saker.

Bryt kapitalens stengsler

Sosialismens økonomiske grunnlov er å tilfredsstille folkehusholdningens stadig voksende materielle og kulturelle behov på grunnlag av utnyttelse av den mest moderne teknologien. Det er en ekte delingsøkonomi der produksjonsmidlene ikke tilhører småkapitalister slik som i den kapitalistiske delingsøkonomien. Med fjerningen av profittmotivet forsvinner også hindrene for en sirkulær økonomi der alle materielle ressurser brukes videre til de kan sirkuleres tilbake til naturen.

Det er mange som søker etter en fungerende sirkulær delingsøkonomi i dag. Den sosialistiske planøkonomien viste seg allerede i 1917 som langt mer effektiv enn den profittstyrte økonomien og omdannet hurtig Sovjetunionen til et industriland. Under dagens kapitalisme er det et enda større potensial for produktivitetsøkning som venter på å bli utløst av sosialismen.

Delingsøkonomi i egentlig forstand kan ikke være annet enn sosialismen og kommunismen.

Revolusjon nr. 51, høsten 2017.

Kredittvesenet setter fremmedgjøringa på spissen

Pengene, særlig i form av kreditt, gir inntrykk av å ha overnaturlige, skapende egenskaper. Slik framtrer pengene som løsrevet fra sitt egentlige opphav – arbeidet. Menneskene har frambragt varer, penger, ting som underlegger menneskene disse tingenes herredømme. I denne tingliggjorte verden blir menneskene fremmedgjort.

Det kan se ut som om pengene, når de opptrer i form av kreditt, bryter med denne fremmedgjøringa. Hvis et menneske står uten materielle midler til produksjon eller forbruk, har det mulighet til å inngå et personlig forhold til et annet menneske, et kredittforhold, som dermed gjør det mulig for ham å forbruke eller produsere.

Slik oppstår den forestilling at det tingliggjorte forholdet i et samfunn som bygger på vareproduksjon blir forvandlet tilbake til et personlig forhold mennesker imellom.

Marx kritiserte tilhengerne av den utopiske sosialisten Saint Simon for å ha latt seg narre av dette bedraget.

«St. Simonistene [...] ser på utviklinga av penger, veksler, gjeldspapirer, kreditt og bankvesen som en gradvis opphevelse av menneskenes atskillelse fra tingene, av kapitalen fra arbeidet, privateiendommen fra pengene og pengene fra menneskene, atskillelsen av mennesker fra mennesker. Det organiserte bankvesenet er dermed deres ideal.»

Marx, MEW Ergänzuband 1, s. 448 ty.utg., Marx' uthevelser.

Marx påviste med sin analyse i 1844 at kredittvesenet, i stedet for å oppheve fremmedgjøringa, snarere setter dette forholdet på spissen.

«Men denne opphevinga av fremmedgjøringa, denne tilbakevenden av mennesket til seg sjøl og dermed til andre mennesker er bare et bedrag,

den er en enda mer infam og ekstrem sjølfremmedgjøring, avmenneskeliggjøring, ettersom dens element ikke lenger består av varer, metall, papir, men av et moralsk væren, den gjensidige tilværelse, det innerste i menneskets bryst; ved at det under skinn av tillit mennesker imellom, innebærer den høyeste grad av mistillit og den fullkomne fremmedgjøringa.»

Tro og kredittverdighet

Ordet kreditt kommer av det latinske *credere* – som betyr å tro. Den som yter kreditt til noen tror at han vil få kreditten tilbakebetalt, ellers ville han ikke ha gitt den.

Man kan sjølsagt tenke seg at en rik innvilger kreditt til en fattig, som han anser for å være flittig og ordentlig. Denne formen for kreditt hører til den romantiske, sentimentale del av nasjonaløkonomien, til dens ytterpunkter, som unntak, ikke som regelen. Långiveren vil dessuten ha sikret seg pant i denne personens evner og arbeid.

«Tenk hvilken nedvurdering», sier Marx, «som ligger i at et menneske blir verdsatt i penger. Det sier seg sjøl at kreditoren ut over den moralske garantien også har garantier i form av juridisk tvang og videre mer eller mindre reelle garantier (såkalt kredittsikkerhet) for sin mann.»

«Kreditten er den nasjonaløkonomiske dommen over et menneskes moralitet. Gjennom kreditten er mennesket sjøl i stedet for metall eller papir blitt formidler av bytte(forholdet), ikke som menneske, men som tilstedeværelsen av kapital og renter av denne. Bytteforholdet er slik riktignok tilbakeført til mennesket fra sin materielle form, men bare fordi mennesket har pantsatt seg sjøl i materiell skikkelse. [...] mennesket er sjøl blitt forvandlet til penger, eller pengene er inkorporert i ham (kroppsliggjort). Den menneskelige individualitet, den menneskelige moral (jfr. uttrykket betalingsmoral – J.St.) er sjøl blitt både en handelsartikkel og en gjenstand hvori penger eksisterer.»

I det moderne kapitalistiske samfunnet er praktisk talt enhver arbeider slave, ikke bare av produksjonen og lønnsarbeidet, men også av bankene – kredittterne. Du blir ikke bare vurdert ut fra hva arbeidskrafta di er verd

for bedriften, men også din egen livsførsel er en «handelsartikkel» som du er nødt til å selge for eksempel for å skaffe deg et husvære.

Slik er ikke bare din fysiske og intellektuelle arbeidskraft, men også din personlighet pantsatt til kapitalistene. Mens arbeidskrafta blir solgt for et begrensa antall timer av døgnet, løper kredittforholdet og overvåkinga av din betalingsmoral døgnet rundt. Når regningene hoper seg opp, og du må be banken om betalingsutsettelse, skapes et inntrykk av at banken etter en «personlig vurdering» av deg og din betalingsevne, innvilger deg dette på medmenneskelig grunnlag.

Dette og en rekke andre forhold tilslører kapitalismens egentlige vesen. Derfor må vi trenge inn under det falske sløret. For å forandre virkeligheten, må vi først forstå den.

Fra en artikkelserie kalt *Lynkurs i noen sider ved marxismens politiske økonomi* fra 1998-99.

Teser om sosialismens økonomiske grunnlag og om sosialismen som overgangssamfunn

1. Et samfunns økonomiske grunnlag (basis) består av produktivkrefter og produksjonsforhold. Over dette grunnlaget reiser det seg en politisk, ideologisk, kulturell og juridisk overbygning.
2. Den samfunnsmessige overbygninga (lover, maktstrukturer, ideologi, moral) springer ut av og er tilpasset basis, men den virker også aktivt tilbake på og påvirker utviklinga i den økonomiske basis innafor rammene av de objektivt eksisterende økonomiske lovene.
3. Det eksisterer objektive økonomiske lover for alle kjente samfunnssystemer, mens noen økonomiske lover er spesifikke for bestemte samfunnssystemer.

En objektiv økonomisk lov for alle samfunnssystemer er at det må herske samsvar mellom produktivkrefter og produksjonsforhold. Når produktivkreftene ikke lenger kan utvikle seg uten å møte stengsler, krever det tilpasninger og endringer i produksjonsforholdene. Når stengslene blir uoverkommelige, må de gamle produksjonsforholdene omkastes fullstendig. Disse endringene i samfunnets økonomiske basis må ledsages av en omveltning i samfunnets overbygning.

4. Produktivkreftene er de mest bevegelige og dynamiske kreftene, mens produksjonsforholdene er bestemmende: det vil si at de enten hemmer eller fremmer produktivkreftenes utvikling. Bestemte produksjonsforhold svarer til et bestemt utviklingstrinn av produktivkreftene.
5. Produktivkreftene utvikler seg i det gamle samfunnets skjød, og kommer på et gitt tidspunkt i antagonistisk konflikt med de rådende produksjonsforholdene. Denne konflikten lar seg bare løse gjennom en

samfunnsmessig revolusjon som kullkaster de gamle produksjonsforholdene og skaper en ny samfunnsmessig overbygning.

6. Alle nye samfunnssystemer vil for en viss tid måtte dra med seg levninger fra de gamle produksjonsforholdene.

7. Mens de nye produksjonsforholdene i tidligere samfunnssystemer til et visst punkt vokste fram innafor det gamle samfunnets rammer, må sosialismen bygge sin egen økonomiske basis og etablere helt nye produksjonsforhold. Mens f.eks. den kapitalistiske overbygninga oppstår som en nødvendig refleks av endringene i basis, er den sosialistiske overbygninga en forutsetning for å drive igjennom en økonomisk basis av en ny type. Overbygninga - i praksis statsmakta - spiller dermed en avgjørende rolle i etableringa av de nye produksjonsforholdene.

8. Et absolutt og avgjørende ledd i bygginga av sosialismens økonomiske basis er ei sterk statsmakt som ligger i arbeiderklassens hender – proletariatets diktatur.

9. Den sosialistiske oppbygginga må foregå etter en sentralstyrt og overordna plan som omfatter og involverer hele samfunnet. Med dagens teknologi er dette en umåtelig mye lettere oppgave enn det var for tidligere sosialistiske oppbyggingsforsøk.

10. Sosialismen er et overgangssamfunn som fortsatt bærer merker fra foregående samfunnssystemer, som for eksempel verdiloven og den borgerlige rett som følger av den. Slik må sosialismen i den første fasen inngå en rekke kompromisser omkring alle spørsmål - unntatt når det gjelder arbeiderklassens ubeskårne kontroll over statsmakta og dens organer.

11. Sosialismen kan samtidig nyttiggjøre seg at en framskreden kapitalisme har gitt den overveiende del av økonomien en samfunnsmessig karakter. Den utvikla kapitalismen og aksjeselskapsformen har allerede til en viss grad «ekspropriert» kapitalistene og grunneierne som individer fra sin egen eiendom.

12. Sosialismen – eller kommunismens lavere fase – har som oppgave å avskaffe klassene. Den må raskt ta skritt for å etablere produksjonsforhold

hvor den kapitalistiske privateiendommen blir avløst av samfunnsmessig eiendom, det vil si at den i løpet av kortest mulig tid avskaffer borgerskapet som klasse.

13. Småborgerskapet og tilhørende sjikt kan ikke avskaffes med ett slag. Det ville ødelegge samfunnsøkonomien og gjøre store deler av de småborgerlige lagene til fiender av det nye samfunnet. Staten må i første omgang aktivt tilrettelegge for at de småborgerlige laga ser seg tjent med overgang til ulike former for samvirke, kooperativer og kollektiv gruppeeiendom.

14. Den viktigste og høyeste formen for samfunnsmessig eiendom er den sosialistiske statseiendommen, som virkeliggjøres ved overtakelse eller ekspropriasjon av alle jord- og landressurser, finanssystemer, all infrastruktur og store industrier. I jordbruket og fiskeriene og enkelte andre sektorer må den nye statsmakta gå mer gradvis fram, ved å utvikle former for kollektiv og kooperativ gruppeeiendom. På denne måten legger sosialismen grunnlaget for at det ikke lenger eksisterer antagonistiske klasser i samfunnet.

15. Dette betyr på ingen måte at klassekampen opphører, bare at de fiendtlige klassene har opphørt å eksistere som klasser i økonomisk forstand. Tvert om vil klassekampen skjerpes. Elementene fra de gamle utbytterklassene vil, i tett samarbeid med den imperialistiske omverdenen, bruke alle midler som står til rådighet for å gjenopprette utbyttersystemet, og de vil spille på småborgerlige, religiøse og andre tilbakeliggende former for bevissthet i massene. I særdeleshet vil de med krav om «demokrati» og «ytringsfrihet» oppfordre til opprør mot den nye «despotiske» statsmakta som har fratatt utbytterne deres privilegier.

16. I den første fasen av oppbygginga kan det bli nødvendig å ty til former for statskapitalisme og i særlige tilfeller også tillate begrensa privatkapitalistisk virksomhet. Denne fasen må imidlertid være svært begrensa og kortvarig, om ikke hele det nye samfunnet skal bli underminert.

17. Sosialismens økonomiske grunnlov er å tilfredsstillere folkehusholdningens stadig voksende materielle og kulturelle behov på grunnlag av utnyttelse av den mest moderne teknologien. Men sosialismen

må samtidig forholde seg til de objektivt virkende økonomiske lovene. Den må lære å utnytte dem, og samtidig gradvis innskrenke disse lovenes virkefelt.

18. For at sosialismen skal utvikle seg mot kommunismen, er det grunnleggende at produksjonen av produksjonsmidler (avdeling I) har forrang foran produksjonen av forbruksvarer (avdeling II), sjøl om de sistnevnte er mer etterspurte og på kort sikt gir større akkumulasjon. Produksjonsmidlene skal og må kontrolleres av staten, og kan ikke selges fritt, det vil si at de er unndratt verdilovens virkeområde.

19. Også under sosialismen vil produktivkreftene utvikle seg raskere enn produksjonsforholdene. Men under sosialismen kan den økonomiske politikken, idet den tar hensyn til de økonomiske lovene og de politiske mulighetene, sikre at motsetningene mellom produktivkrefter og produksjonsforhold ikke utvikler seg antagonistisk. Dette krever at de sosialistiske produksjonsforholdene stadig blir perfektionert og utvikla – i siste instans betyr dette at eiendomsformene blir stadig mer samfunnsmessige, at kollektive eiendomsformer gradvis blir statlige, at verdilovens virkeområde blir begrensa til å omfatte stadig færre (forbruks)varer, og at varebyttet mellom by og land gradvis blir avløst med produktbytte.

20. Den sosialistiske staten og arbeidermaktas oppgave er å avskaffe klassene og alle former for privat eiendom. Det innebærer også å innskrenke den borgerlige rett, gjennom systematisk å minske lønnsforskjellene. Først når alle samfunnets grupper er løfta opp på samme nivå og all eiendom er samfunnsmessiggjort i ytterste instans, vil klassene oppheves og staten dø bort.

21. Denne overgangen til kommunismens høyeste fase, betinger et overskudd av varer i forhold til samfunnets behov, et nytt menneske skapt av den kulturelle og politiske oppdragelsen, og folkets aktive deltakelse i styringa av samfunnet som er muliggjort gjennom fire eller fem timers arbeidsdag.

22. Mens sosialismen kan virkeliggjøres i ett land (forutsatt at landet har en viss størrelse og rår over de viktigste naturressursene), er kommunismen

bare mulig i verdensmålestokk.

23. Mens kommunistenes endemål er kommunismens høyere fase, er sosialismen vårt umiddelbare strategiske mål.

08. juli 2006

•••

© Forlaget Revolusjon 2020

ISBN 978-82-91924-17-5

forlaget@revolusjon.no

www.revolusjon.no

Andre utgivelser

- [Krigerstaten Norge](#)
- [Folkefront mot krise, krig og fascisme](#)
- [Strassburgertesene](#) (ibooks-format)
- [Sosialist, javisst!](#)